

LECTURA PSICOLÒGICA LUL·LIANA AL LLINDAR DEL S. XXI

Jordi Segura i Bernal

El mèrit dels clàssics és que se t'acosten, et toquen i t'ensenyen. M'he entossudit a cercar la psicologia en Ramon Llull, i el beat m'ha donat la mà i m'ha acompanyat en un itinerari personal i intel·lectual. Des de la cort mallorquina del segle XIII, m'ha menat cap a una gran aventura, on els meus somnis i els seus s'han anat mesclant fins a confondre's. Ara ja no sé qui ha fet el trajecte... Pot interessar una psicologia lul·liana? Al llindar del segle XXI, tant la persona com l'obra de Ramon Llull, començant per l'Art General, continuant per la poesia i acabant pel Llibre de l'Orde de Cavalleria, atresoren uns valors que val la pena descobrir.

OPORTUNITAT PER A UNA REFLEXIÓ

Cal entendre el moment lul·lià en una transició històrica. Com bé han explicat els experts (Ruiz, 1998), en aquells anys, la ciència està dominada per l'averroisme de base aristotèlica. Llull és partidari del neogustinianisme, fins i tot el supera, i respon a la crisi amb un nou model científic. Vol fer front a la dislocació entre filosofia i teologia i a l'ensorrament dels principis socials. Aquesta dislocació entre teologia/filosofia enfrontava dues posicions titllades erròniament d'antagòniques. Una interpretació reduccionista en ús allunyava l'Ars Demonstrandi cap a una posició demostrativa i l'Ars Inveniendi cap al desenvolupament tècnic. La ciència restava com a transmissora de veritats; la resta eren pures opinions.

Amb l'Art General, Llull crea una teoria heurística, art general o ciència general, capaç d'apropar-se a la realitat i d'integrar ambdues posicions. El seu model epistemològic és universalista i proposa l'articulació de les diverses ciències i la construcció d'un cos epistemològic ferm. La seva originalitat està en el fet que els coneixements particulars puguin basar-se en bases sòlides, que avui en diríem principis de valors. Ha arribat un nou llenguatge científic.

Situacions versemblants s'han reproduït al llarg de la història. La ciència d'inspiració cartesiana del s. XVIII, acusada després de dicotomitzadora, heretava les intencions de Llull i d'altres filòsofs de la ciència, que a la seva manera van combatre també altres estils d'averroisme. Avui dia, en l'apogeu de la modernitat, les ciències, especialment les humanes i socials, cauen novament en un parany semblant. Durant el s. XX, la moderna Psicologia es va polaritzar primer cap a una interpretació conductual dels fets o cap a una interpretació afectiva i inconscient del comportament humà. La tercera força, la psicologia humanista, va fer obrir els ulls a l'autèntic conflicte de fons: en realitat Freud i Skinner combatien en el mateix bàndol, camuflats en la cuirassa de la veritat, lluitant contra l'evidència de la responsabilitat, la consciència i la voluntat. Es va desemmascarar l'autèntica tensió epistemològica, que no és entre inconscient i conscient, ni entre estímuls interns i estímuls externs, ni entre drive i pulsíó, ... sinó entre objecte i subjecte.

Darrerament, amb la intenció de salvar el subjecte, els corrents postmoderns intenten la liquidació de les restes del naufragi de l'objectivitat. El constructivisme social ha narrat el combat com dues maneres caduques de contemplar la persona i la societat: una de romàntica i una de moderna (Gergen, 1992). Alguns pensadors diuen que, amb l'agonia de la modernitat, es fa evident la inutilitat de tota posició legitimadora. Es fa taula rasa de teories i prejudicis que, segons el seu criteri, són inútils, caducs i totalitzadors. Aquesta manera d'entendre la ciència de l'home argumenta que ja no hi ha ni coneixement vàlid, ni una realitat objectiva i, independent de nosaltres, ni una veritat que puguem abastar (Ibáñez 1992). La realitat i la veritat, principis sagrats de la modernitat, són ara malalts terminals...

Hi ha un averroisme encobert. Aclaparats pel desenvolupament tecnològic, i incapaçs d'entomar el desig com a nucli de l'essència humana, aniquilen el coneixement i les creences, conforment-les amb tota ideologia cultural. L'impacte de les noves comunicacions i de la nova estètica fa trontollar les veritats, i en lloc d'entomar una anàlisi profunda del coneixement, es fuig cap endavant, i es refugien en el tecnicisme (Ars Demonstrandi) o es cerquen contraarguments i s'esborren les categories de coneixement (Ars Inveniendi). Sense voler-ho, s'abandona el Self a la deriva, sota un cel de nobles intencions. Hi ha qui reconeix que "tener las ideas claras desde el caos de la posmodernidad resulta una tarea complicada y hasta cierto punto innecesaria" (Botella i Figueras, 1995).

Amb paraules de Vattimo, i tocant el fet psicològic, amb el desmantellament de la modernitat arriba la destrucció de la Persona. Primer, se'ns anuncià la mort de Déu. Ara, ens pregonen la desaparició del Subjecte. Diuen que la modernitat ha esborrat les creences, ja que tota creença és ideològica... Es vaticina la pèrdua del sentit de la història: aviat no hi haurà memòria, ni sentit, ni veritat. Per a Touraine, el postmodernisme "prolonga directamente la crítica destructora del modelo racionalizador lanzado por Marx, Nietzsche y Freud", i "señala el final de la partida iniciada por Nietzsche, la destrucción del reinado de la técnica y la racionalidad instrumen-

tal. La experiencia y el lenguaje reemplazan a los proyectos y los valores, la acción colectiva pierde toda existencia, lo mismo que el sentido de la historia" (Touraine, 1993, p.247).

S'incorporen de forma imaginativa aspectes com ara la pluralitat i el multidialeg, el nou politeisme, la combinatòria entre el desig de perfecció (modern) i el naturalisme (romàntic), i s'incita un sentit de la vivència humana en els límits de tota possibilitat. Aquest salt endavant, caurà en el torrent del relativisme? Gergen va admetre aquesta possibilitat i se'n defensà amb un contraatac: allò que tenen en comú la visió romàntica i racionalista encara vigents és la visió transcendent i, per tant, totalitzadora, de l'existència humana. Per tant, aniquilats els valors i les creences, sorgirà el Subjecte com a ens relacional. Deslliurem-nos-en, afirma Gergen, alliberem-nos dels significants, ja que les creences provoquen l'antagonisme!. Des del nostre punt de vista, la crisi postmoderna no és una crisi de la ciència; és una crisi del científic i del seu punt de partida.

És lloable mostrar que l'error de les dicotomies psicologies tradicionals rau en el mateix concepte de realitat psíquica: la realitat no és objectiva, la genera el subjecte; no "és" ni "està"; no pertany al món interior ni a l'exterior... Aquesta anàlisi de caràcter dialèctic podria complaure Llull. Potser l'error es troba en la resolució... La síntesi constructivista afirma: ni invento ni judici; discursivitat. No hi ha una realitat narrada, en tot cas hi ha "negociació lingüística de la realitat" i uns significats relacionals (Gergen 1992, 1996). Des d'una visió lul·liana, seria això correcte?

RAMON LLULL: L'EXPERIÈNCIA VITAL

Més enllà del llenguatge, en apropar-nos a Llull, se'ns manifesta el fet experiencial. Per rar que sembli, no hi ha un mètode originari, ni una suprema intenció. L'autor mai no pretén ser un bon literat, ni tan sols un erudit. Senzillament, pateix un intens desig. Ho escriu amb la intenció d'expressar el seu compromís. Quan ningú no gosa emprar el llenguatge popular... ell l'escriu per fer-se entendre millor pel poble. Quan tothom s'enfronta a la diferència amb l'infidel, ell es passa nou anys per poder comunicar-se amb el musulmà... És un innovador total, un comunicador, allò que en diuen un "il·luminat"... "Ramon Llull era fet d'una peça... Que pertanyin al món del pensament o de la imaginació, que siguin escrites en català, en llatí o en àrab, les seves obres descansen, en darrer terme, en l'Art a què es reduïa el seu projecte vital" (Badia i Margarit, 1998).

La motivació humana és bàsicament experiencial. Com conciliar tot el que Llull ens aporta amb allò que els moderns en diem coneixement científic? La seva experiència és prototípica, antecessora al concepte. Apropem-nos al relat lul·lià: de bona posició, home de confiança del rei de Mallorca, de bona família, s'estima l'esposa i els dos fills; la vida còmoda li permet dedicar-se a la poesia.... Però vet aquí

que, a l'edat de trenta anys, i per cinc vegades, rep una sorpresa que no es podia ni imaginar:

"... estant una nit dins la sua cambra sobre lo bancal del seu llit, imaginant e pensant una vana cançó, e aquella escrivint en vulgar, per una sua enamorada, la qual lavors d'amor vil e fada amava; com, doncs, tingués tot lo seu enteniment encès e ocupat en dictar aquella vana cançó, remirant a la part dreta veé nostre senyor Déu Jesucrist penjant en creu, molt dolorat e apassionat"

Com interpretarem avui aquest relat? El text supera el nivell psicologista. Diuen els postmoderns que les vides són esdeveniment narratives. La trajectòria és mostra de llenguatge i acció. Quin sentit té la narració en el seu curs vital? El mateix Llull ens revela els significats íntims de la seva conversió. La pragmàtica ens presenta la plenitud de sentit de les seves accions.

En el seu curs vital hi ha uns abans i un després. Un punt d'inflexió marcat per l'experiència mística, íntima, inexplicable, però real des del punt de vista narratiu. La Vida Coetània, dictada pel mateix Llull i transcrita amb exquisida fidelitat, pren sentit gràcies al compromís establert entre la creença i el projecte vital, que és fonamentalment relacional. Contemplem-ne l'itinerari històric.

On és l'origen del trajecte? La conversió de Ramon Llull prové de l'encontre, d'un encontre vital entre el Tu i el Jo. Com li passa a en Ramon, és la vida, l'eternitat qui ens cerca i, tal vegada, ens troba:

"El Tu em troba per gràcia, no es troba pas buscant-lo. Però el fet que jo li digui la paraula primordial és una acció del meu ésser, la meva acció essencial. El Tu em troba. Però sóc Jo el qui entra en una relació immediata amb ell. Així es dóna la relació de ser elegit i d'elegir, que és passió i acció en una sola cosa" (Buber, 1994, p. 14)

I l'encontre originari abasta el Tu i el Jo en una sola paraula:

"El lligam amb l'altre no es crea sinó com a responsabilitat; i a més a més, tant si aquesta és acceptada com refusada, si se sap o no com assumir-la, si es pot o no fer quelcom de concret per l'altre. Donar. Ser esperit humà és això" (Lévinas, 1982, p. 97)

L'amor és responsable. La biografia de la Persona és una biografia del cercle vital, on el Tu i el Jo es fonen i s'empenyen. L'impuls que empeny Llull a canviar de vida, a deixar-ho tot, té una fita clara i inequívoca: la transmissió de la paraula essencial, que en la forma contextualitzada s'expressarà com una intenció de convertir sarrains i infidels. Això és un impuls experiencial. V. Frankl en dirà un impuls espiritual, ple de valor. Des d'aquella dolça i enyorada nit d'estiu a Mallorca, la vida de Llull es dispara cap a l'infinit... Llegint la Vida Coetània, a un li sembla impossible que es pugui viure tan plenament ...

L'encontre. La trobada amb l'absolut. "No se entra en la verdad si no es por el amor... Antes incluso de querer nosotros sabemos que hemos sido queridos, agradecidos por la gratuidad que otros nos han regalado de antemano y sin concurso de mérito propio" (Díaz, 1998, pp. 116-117). Però, són "reals" o no les cinc aparicions mallorquines? La realitat pren cos en el significat. L'encontre és retrobament amb l'amor gratuït. Els records, són objectius? Són reals i útils si avui prenen significat. El cercle vital orienta fites plenes de sentit, que es mantenen per la coherència dels seus significats. L'obra lul·liana, com la seva vida, manté així el seu equilibri. L'eternitat l'ha trobat, i ell li ha respost.

"La libertad del hombre no es una libertad de condicionamientos, sean biológicos, psicológicos o sociológicos; no es de ninguna manera una libertad de algo, sino libertad para algo, a saber, libertad para tomar posición ante todos los condicionamientos." (V. Frankl, 1966, p. 14)

Prendre posició davant dels esdeveniments. La llibertat es ratifica en la dimensió humana de la dificultat, així mateix, del dolor. Els estudis sobre el perfil psicològic de Ramon Llull han estat nombrosos (Vidal i Roca 1998), però la seva grandesa psicològica, com la d'altres personatges de la història, no arrenca ni del seu misticisme, ni del seu atreviment, ni d'altres trets personals; prové senzillament del seu posicionament. Com ha explicat V. Frankl, l'acompliment dels valors d'actitud, que permeten a l'home el màxim grau de realització personal, es porten a terme quan aquest s'enfronta amb un destí irremeiable. Ramon Llull ho entén i el busca; vol morir màrtir.

També s'han analitzat les seves crisis i patologies (Vidal i Roca 1998). Sobre això, només en destacarem un fet. Al bell mig del camí recorregut per Llull, hi ha una fita, una situació provàtica amb nom propi: Gènova. Després de molts anys d'anhels, d'esforços, de viatges i de converses per aconseguir desplaçar-se a l'Àfrica a evangelitzar, quan per fi ha arribat el moment d'embarcar-se i ja és a punt de salpar, cau en un estat d'angoixa que l'enfonsa quasi definitivament... No calen més dades: l'emprenedor mallorquí no és boig ni un il·luminat: és capaç de percebre els perills. Com se n'ha sortit? Sempre hi ha algú decidit a ajudar el proïsme... La crisi va durar dos anys (1294-1295). En va reeixir. Des d'un estat de profunda depressió, en plena crisi existencial i en només sis mesos, com a un fruit de la sensació de fracàs, escriu l'Arbre de la Ciència, que sintetitza allò més genuí de la seva proposta científica... És un seriós exercici de creativitat, des de l'angoixa existencial...

ELS PRINCIPIS HUMANISTES DE LA PSICOLOGIA LUL·LIANA

Des de l'averroisme, el principi de la doble veritat separa raó i fe. D'aquest, en sorgeixen dues conseqüències històriques que han perdurat: o el rebuig de la raó o

el rebuig de la fe. Tant en aquell temps com en el s. XX, hi ha hagut filòsofs desorientats que s'han dicotomitzat. En el segon grup hi ha hagut Sartre, considerat antecessor de la psicologia humanista, que es defensà: "malgrat llur negació de Déu, (aquells filòsofs) seguien amb la idea que l'essència (la divinitat) precedeix l'existència (diguem la humanitat)". Ara, aquella essència ja ha estat liquidada. Té un sabor postmodern quan afirma que l'home és condemnat a cada instant a inventar l'home; que no hi ha una moral general; que l'home no és més que una suma d'empreses, una organització de relacions...

Des del punt de vista psicològic, aquesta intersubjectivitat és el moll de l'os de cert humanisme. No hi ha un altre univers que l'univers de la subjectivitat. Diu el mateix Sartre: "Es necesario que el hombre se encuentre a sí mismo y se convenza de que nada puede salvarlo de sí mismo". Tot i autodefinir-se com a optimista i humanista, aquest pensament amaga un propòsit nihilista. D'acord amb alguns pensadors com Touraine (1993), veiem el perill que el desenvolupament del tercer mil·lenni apunti cap a una tendència neoaverroista, cap a un naturalisme antihumanista.

Què hi diria Llull, a aquesta situació? Ens parlaria de l'experiència primordial, de la que, en tot cas, el coneixement científic és la conseqüència. El fet científic ha de ser sobretot un fet compromès, una missió educativa. No es tracta d'una ciència per la ciència. És una ciència de i per a l'home. El conjunt científic de l'Arbre de la Ciència té dos trets que al lllindar del s. XXI brillen per l'absència: l'equilibri entre les ciències naturals, socials i espirituals, i dos eixos de suport: home i Déu. A partir d'aquí, l'arbre científic s'esglaona mesuradament en un seguit de graus de coneixement.

D'acord amb aquesta idea, la teoria lul·liana ofereix una narració que inclou el discurs religiós, des d'una noció fenomenològica, no purament discursiva. En el cim del model, s'hi contempla el coneixement transcendental. El lul·lià Sibiuda proposà per al seu temps dues tesis importants: la dels dos coneixements fonamentals, la Natura i la Sagrada Escripura, i que el coneixement humà només prové de l'experiència interna, fenomenològica. Llenguatge és experiència. També és l'únic camí per demostrar l'existència i els atributs de Déu. Un altre lul·lià, N. De Cusa, fonamenta la seva obra en Déu o l'infinit, l'univers i l'home, i Jesucrist. L'home és la còpula universi, allò que uneix el món i Déu. És un microcosmos que posseeix en sí mateix la noció de ciència i les nocions de "punt", "unitat", "ara", "repòs" i "ment".

Baixem al detall. La religiositat forma part de la fenomenologia humana. Són dues ràtios agustinianes (coneixement de l'univers i coneixement de Déu). Els sentits permeten el coneixement de la pluralitat i coordinen les impressions sensibles i la fantasia. La raó unifica les fantasies (la multiplicitat) en judicis universals. No és pas l'increment d'informacions el que erosiona la persona. En realitat, són els judicis no unificats els que sotmeten el Self en un estat multifrènetic. Per l'enteniment

s'assoleix la intel·ligència i es va cap a Déu. Aquest és el sentit vital lul·lià. Per a l'actual hermenèutica cristiana, no hi ha contradicció:

"Se ha podido llamar a la fe la 'preocupación última', para expresar la aprehensión de lo único necesario a partir de lo cual me oriento en todas mis elecciones; ... 'sentimiento de dependencia absoluta' para subrayar que responde a una iniciativa que me precede siempre; ... 'confianza incondicional' para expresar que es inseparable de un movimiento de esperanza que se abre camino a pesar de las desmetidas de la experiencia..." (P.Ricoeur, 1986).

De l'arbre, lul·lià en citarem els nivells 1 al 7:

- 1r) arbre elemental, referit a les ciències metafísiques, física i cosmologia;
- 2n) arbre vegetal, referit a la botànica i la medicina;
- 3r) arbre sensual, referit als ésser sensibles, és a dir, als animals;
- 4t) arbre imaginal, referit a les ciències que tenen per objecte les coses imaginades, com ara les "arts mecàniques i lliberals";
- 5è) arbre humanal, referit a la natural humana;
- 6è) arbre moral, referit a l'ètica;
- 7è) arbre imperial, referit al governament social;

Els nivells 8 al 14 pertanyen al camp de la Teologia, l'arbre 15è (arbre exemplifical) és un exemple d'interrelació, i el 16è és l'arbre qüestional, que ensenya la crítica sobre els anteriors. Cada nivell és un objecte científic en si mateix, però no es pot conèixer cada un d'ells sense entendre'l des del context. Per tant, el 15è arbre ens ensenya a interrelacionar la resta de coneixements, i el 16è és una proposta de metacognició. La ciència es renova, no s'acumula...

Però la ciència social moderna ha apartat la religiositat com a element constitutiu de l'essència personal. Quines evidències en tem? La confusió envaeix inevitablement la resta d'arbres: el govern social s'afebleix (7è), tremola l'ètica (6è), es dubta de la natura humana (5è), -la bioètica ens qüestiona... Malgrat l'oblit, revifem els fenòmens fonamentalistes, la passió desmesurada pels espectacles de masses, la idolatria musical, la il·lusió pels cossos mitificats i malalts, la confiança cega en nigromàntics i endevins ... Tot això i tants altres fenòmens anihilen la persona. No hem avançat gaire des del s. XIII... El neguit lul·lià és un neguit cristià, que es transforma en un neguit per saber, per escoltar, per transmetre, i per servir la persona, des de tots els nivells, sense por:

"E pensant en açò, ocorrenc lo dit de l'Evangeli, qui diu que major caritat negun no pot haver envers l'altre, que posar la vida per aquell; e, per tant, lo dit reverend mestre, ell ja tot encès en ardor d'amor vers la creu, deliberà que major ne pues plasent acte no podia fer que tornar los infels e incrèduls a la veritat de la santa fe catòlica..."

I per què posar-se a escriure tant, quan semblava que per evangelitzar no feia tanta falta, ens ho explica el mateix Llull:

"... car per aquell Arbre (de la Ciència) se pot aquell general enteniment conèixer, e home qui haja fundar enteniment humil e leal, pot aquell Arbre per sí mateix estudiar e aprendre...per què l'humà enteniment guanya universal hàbit de saber, hàbit que és fàcil de mantenir mitjançan tel mateix Arbre..." (de l'Arbre XVI)

EL MODEL LUL·LIÀ DE PERSONA

Al Llibre de Meravelles, Fèlix planteja al sant ermità la qüestió existencial "Què és l'home?". Ho fa a partir d'un dubte terrible i dolorós: per què l'home és capaç de fer el mal? Per què l'home fa coses dolentes --es pregunta el noi-- quan en canvi el mateix gos, que només és un animal, té cura de les ovelles? Llull li ofereix una resposta científica: no podem entendre per què els actes humans són tan inexplicables, si no tenim en compte de què està formada la seva natura. Podem estudiar-la i comprendre-la. "l'hom és ésser ajustat d'ànima e de cors, en lo qual és vegetació, sensualitat, imaginació, raó e moviment" (Llibre de Meravelles, cap. XLIV)

Per entendre el comportament humà, també cal arribar al concepte de Déu. Des del punt de vista científic, l'home és al mateix nivell que Déu. En el diàleg entre Pochmopreu i Quèmdiriom, el primer opina que "l'hom només es realitza per honorar Déu; més val honor vertadera d'hom que laor falsa de mils hòmens". Però, cal pensar-s'hi... ja que l'altre té un altre parer: "No hi ha cos més placent que bona fama i bon nom de les gents."

És la lluita interior. Una lluita entre dos, entre l'home interior i l'exterior. L'home busca la fama davant de si mateix, ja sigui en els altres, ja sigui en Déu. Aquest desig provoca les dues categories emocionals que a priori governen la vida humana: amor i odi (Díaz, 1998). L'home lul·lià és rescatat de l'anonimat i de la fragmentació. El desig humà, a l'abast del nostre coneixement, originari de l'experiència primera, amorosa, esclata després en un arbre de qualitats i es configura en el sistema de personalitat i en la socialització. Hi ha un constructivisme vital que facilita el procés de socialització humana (Díaz, 1998). La conducta té una raó de ser; l'home viu de l'amor i per a l'amor. Llull participa d'uns principis personalistes, on intimitat i convivència mantenen la persona en equilibri.

Una manera d'entendre la realització personal és la proposta lul·liana que "Déu crea l'home per la bondat, per això l'hom pot lliurement fugir-ne". La llibertat de fugir de la primera i última finalitat, la de ser feliç. I el deure d'ajudar l'home a retrobar la seva legítima i enyorada llibertat. Estem parlant d'una vida en tensió, d'una persona que viu sola i alhora en relació, que necessita tant dels altres com d'un refugi per intimar. Aquesta persona està dividida i manté un diàleg interior, i es manté

vinculada i manté un diàleg exterior. Jo i Tu. És una corporeïtat en relació, en un context mundà, i mai millor dit.

Parafraçant Garreta, Ramon Llull veu l'home com un subjecte de desig. La seva és la narració d'un desig aconseguit. Ho veiem clarament a la vida de Blanquerna, prototip de la natura humana: "un heroi empès per un desig --element emissor-- que el mou a emprendre un camí --acció-- per tal d'assolir un objectiu." (Garreta, 1998, p. 131).

La vida és un viatge, ple d'obstacles, on l'heroi es va transformant. Blanquerna és la mostra d'algú que sense saber on va, sap el que vol... En la ment de Ramon Llull, la narració és una proposta vital. No es considera un heroi... però endevina que el seu és el millor dels viatges.

Vista l'antropologia lul·liana, com es veu "per dintre" la persona? Quina és l'estructura psicològica? Hem d'anar a l'"arbre humanal", del qual l'home racional és la seva medul·la. La "bondat corporal" i la "bondat espiritual" li serveixen d'arrels, i en són l'escorça quatre natures més, que procedeixen dels arbres anteriors, que són quatre essències: el tronc elemental, el tronc vegetal, el tronc sensual i el tronc imaginari.

L'elemental, "hyle" és "el cor de totes les coses engendrables en corrompables e és cors compost de forma primera e matèria primera". La vegetal, la tenen tots els éssers, inclosos els humans, però una part la tenen només els vegetals i una segona part és comuna als "troncs vegetals". La sensual és pròpia dels animals i inclou les dues essències anteriors. La imaginari es troba en els cossos no animats i "no es pot veure ni tocar". La "imaginació" és molt important per als animals, ja que sense ella no podrien viure...

CORS HUMÀ

Arribem al nivell de la conducta animal, que és la base del comportament humà. La moderna etologia ha confirmat que molts dels hàbits humans són versemblants i, fins i tot, idèntics als d'altres espècies. Aquestes natures pertanyen als "cors humà", que s'obre a dues branques: la corporal i l'espiritual. Comença aquí la descripció pròpiament psicològica dels éssers humans.

La psicologia lul·liana és existencial. Les branques provinents del tronc elemental es disposen en els quatre elements bàsics de l'ésser: foc, terra, aire i aigua. Les tres branques de la natural espiritual defineixen correctament les funcions bàsiques per l'autonomia psíquica humana: memòria, enteniment i voluntat. Llull atorgà un paper cabdal a les tres funcions: Memòria, Intel·ligència i Voluntat. Fins al punt de dedicar-hi tres obres senceres: Art Memorativa, Art Inventiva i Art Amatava:

"Per la imaginació hom imagina les coses sensibles... les retén, les representa,... (Ho fa escrivint, pintant, representant) La potència sensitiva és una mateixa, que es diversifica pels cinc sentits... La potència imaginativa...és una mateixa essència, però diversificada per sí mateixa. Per la memòria ha hom membraça de les coses passades; e per l'enteniment h hom coneixença; e per la volentat ha bon enclina ment a amar e desamar les coses" (Llibre de Meravelles, cap. XLIV)

En aquesta estructura psicològica, el vincle relacional hi ocupa un lloc privilegiat. Igual que els arbres beuen l'alè vital de la terra, on hi resideix l'element aigua, però alhora necessiten enlairar-se per cercar la llum i projectar-se en l'infinit, també els homes es nodreixen de l'alè vital de l'existència i necessiten projectar-la i projectar-se en un Allò final mundà i espiritual. També, des de la perspectiva schelleriana inspiradora de l'anàlisi existencial, els valors no s'han d'entendre com a valors "proposit", sinó "di-pòsit", perquè els projectes, en la seva essència, ja són; són qualitats a priori, "los valores valen aunque nunca se hubieran hecho presentes en el mundo; no son entes, ni tampoco propiedades de las cosas, ni son fuerzas, potencialidades, o disposiciones... eso sí, están en las cosas fundándolas" (Díaz, 1998, p.92).

ACCIÓ E PASSIÓ

Les fulles de l'arbre humanal són: quantitat, qualitat, relació, acció e passió i hàbits... La quantitat, tret indiscutible: es poden mesurar i comptar els trets, els anys, els actes... Els homes són també en qualitat; "en l'arbre humanal ha aitanes natures de qualirars com natures d'arbres"... I la relació humana, qui la voldrà rebatre? Fins i tot els arbres es relacionen, diu Llull, i "null hume no pot engenrar ni crear ànima racional"... Acció e Passió: al Llibre de Meravelles, en referir-se a "De què és hom?", Llull dedica una especial atenció al Moviment com a qualitat humana.

"Per lo moviment que és en hom, entén hom la potència motiva, ço és sabver, aquell moviment ajustat de vegetació, sensualitat, imaginació, racionalitat; car la raó de l'hom és molt mellor e pus noble forma que totes les altres, e és senyorejant al moviment de totes les altres; e per son moviment e virtut se mouen les altres."

(Llibre de Meravelles, cap. XLIV)

El moviment, consubstancial a la persona, es manté gràcies a l'estat de tensió entre els pols, en un equilibri, que Goldstein explicà, com de tensió dinàmica entre el cos i el món --l'experiència--, i que Llull es planteja entre l'acció i la passió. L'acció, perquè l'home fa actes, escalfa l'entorn i els objectes...

"... en quant que és escalfatiu, çar la sua calor natural esclafa les viandes que menuga"... "Per l'acció de l'imaginació se mouen les carns de l'home a carnals delits, les quals han passió en ésser mogudes" (Arbre de Ciència, 5ª part, cap. V)

I Passió, perquè l'home actua; però la seva corporeïtat "pateix" a la vegada un impuls del que no és pas agent. Encara més, tocant a la funció racional:

"ha encara l'arbre racional acció e passió per si simplement,, així com en la voluntat, en qui és l'amant agent e l'amable pacient..." (Arbre de Ciència, 5ª part, cap. V)

Actuar/patir, donar/rebre, agent/pacient... És de savis saber mantenir l'equilibri, decidir-se i esperar... Hi ha un esdevenir que flueix. El principi terapèutic del "saber esperar" és d'allò més difícil. L'efectisme és un mal actual. Del propi cor i la natura brollarà la resposta esperada... Saber "patir"... saber "ser passiu"... saber "ser pacient"...

"L'hom ha en si passió per corrupció d'enclinació a port e de renovació a altres formes qui estandéjús a altres espècies, així com los vèrmens derivats de la matèra del cors" (Arbre de Ciència, 5ª part, cap. V)

El savi, que estima, reconeix el canvi, cospa la natura i la seva renovació. Sap que d'allò que envelleix sorgirà la novetat... i sabrà agrair-la. L'acció és en si mateixa dubtosa, també ho és la passió. L'espera les ensenya. És el pòrtic de la felicitat.

Per explicar els hàbits, Llull fa un simpàtic relat dels rols socials de l'època: ferreria, mercaderia, fusteria, cavalleria, dret, medicina, filosofia,... No n'hi manca cap. Avui se n'hi podrien afegir més. L'home serà creatiu obrint espais per a l'acció envers el món. J. Lacroix es refereix a l'activitat, en tres estadis: elemental (pròpiament biològica i no del tot vital), lúdic (pròpiament espiritual), i en tensió (transformadora del món). L'activitat, a tot nivell, afavoreix el desenvolupament equilibrat de la persona. En opinió de Ramon Llull, els hàbits no s'han de desviar d'una integració natural de la persona. S'anticipa la idea de salut a l'estil maslowià. Per què l'home està sa i es posa malalt? El capítol XLIX del Llibre de Meravelles ho explica: passa quan un dels quatre poders de la potència vegetativa es desvia dels altres... Si amb el beure, el menjar, l'escalfament, etc., l'home s'excedeix, és a dir, trenca l'equilibri quaternari, cau en la luxúria, s'està produint un hàbit insà, i això provocarà una malaltia!

EL MÈTODE LUL·LIÀ

Al poc temps d'establir-se la psicologia com a ciència de la persona, apareix la figura del psicòleg. Quin és el seu paper en la nostra societat? Els estudiants que arriben a la facultat comparteixen una mateixa representació: la de l'ajudant dels necessitats. Després de quasi un segle d'història els psicòlegs i la resta de professionals de l'ajuda, no tenen gaire més a oferir que unes bones actituds relacionals. Sabem que el canvi es genera en el propi organisme. S'ha de reconèixer, hem pogut construir alguns coneixements sobre allò que en diem processos psicològics. També som ca-

paços d'ofèrir anàlisis més o menys rigoroses de les relacions interpersonals. I algunes descobertes més. Però l'agent de canvi segueix sent el propi organisme. Diuen uns mots de C. Rogers: "El organisme humano, cuando opera libre y no defensivamente es, quizás, el mejor instrumento científico en existencia, y es capaz de captar una estructura mucho antes de que la pueda formular conscientemente" (C. Rogers, 1968, p. 63)

El mètode fenomenològic, tal com l'han aplicat els mestres de la psicoteràpia, és un tasca individual centrada en l'aprofundiment dels fenòmens per si mateixos. És un exercici d'autoconeixement. Gràcies al diàleg, l'home s'ha exercitat en aquest autoconeixement. El propi Rogers reconeix: "La calidad de mi encuentro es m's importante que todo lo dem*s en la entrevista...". L'encontre és el fonament del canvi personal. Ho afirma Buber amb claredat: "Lo esencial no ocurre en uno y otro de los participantes, ni tampoco en un mundo neutral que abarca a los dos y a todas las demás cosas, sino, en el sentido más preciso, "entre" los dos, como si dijéramos en una dimensión a la cual solo los dos tienen acceso". (Buber, 1974, p.146)

Des de les metàfores literàries, Ramon Llull desvetlla el valor autèntic del diàleg i de les relacions humanes properes i sinceres, amb aquells que ens són germans i amics. El principi de reciprocitat, bellament expressat en Amic e Amat, ha de tenir la seva aplicació psicològica. L'estratègia de l'Acció/Passió s'aplica a la relació. La unió mística dels amics no deixa de semblar-nos una unió consellera, amb el seu joc de la distància, del mot i del silenci, eina fonamental del terapeuta.

Si ens deixem emportar per la conversa d'en Fèlix i l'Ermità al Llibre de Meravelles, no hi identifiquem una premonició de la millor i autèntica relació terapèutica? No és, en definitiva, terapèutic el consell dels savis, dels ancians, dels "experts"?... Ramon Llull sap que no pot transmetre el seu saber a l'altre com aquell que imparteix lliçons. Res més lluny d'això, l'efectisme de la modernitat. L'únic que pot fer el conseller és facilitar a l'altre la pròpia experiència... I només ho podrà fer si parteix de la seva experiència i si, amb l'ajut inestimable de la paraula, suscita en ell la curiositat, la sensibilitat i la necessitat. Només així li desvetllarà una actitud més oberta al canvi i a la descoberta.

Diàleg és també educació. Llull ho planteja en un context de relació en què pacientment es camina cap a una descoberta del món i dels seus misteris, en un clima de comprensió. A Blanquerna hi trobarem una proposta d'escolta i de paciència. Hi ha un diàleg clàssic entre pares i fill. El volen fer desdir de trencar els llaços familiars. Aparentment és una ruptura. En realitat, el comiat reflecteix la maduresa del fill. Els arguments racionals i ordenats de Blanquerna demostren la seva adultesa. Finalment, els pares agrairan a Déu el fet d'haver-los donat un fill tan savi i educat...

Educació és parla, lluita, escolta, dialèctica, paciència, dolor, espera... i, sobretot, admiració joiosa del creixement d'altri. Créixer és tenir la capacitat de saber me-

ravellar-se de tot... L'ofici humà és un ofici de contemplació expectant joiosa; ho llegim al Llibre de Meravelles. La saviesa de la persona serà saber entendre el bé (l'amor, la creació, la bondat) i el mal (la vanitat i la mesquinesa humanes), tal com ho expliquen els pares a Blanquerna. La felicitat li vindrà donada si sap guardar els consells, i si sap cuidar els seus sentits. Serà també un principi per a la salut i el benestar.

I què ens diria Llull del futur i del desenvolupament dels joves i els infants? Hi ha en els seus plantejaments una explicació agosarada de la realització personal. Escoltem el conte d'aquell Rei que tenia un Fill que molt amava (capítol LI del Llibre de Meravelles). I com que l'estimava tant, volgué que el seu fill no restés a casa del pare, ...

"emolt consirà lo rei en l'amor que havia a son fill, e desirà que son fill fasés algunes coses peramor d'ell, per ço que lo'n pogués mills e més amar. Aquell rei féu son fill procurador d'un regne, e guerrajà amb un rei qui era molt fort e poderós".

El fill no va defraudar el pare, i per això va heretar totes les seves possessions... perquè l'amor empeny i espera. S'alegra amb l'encert aliè, no lliga ni crea dependència, creu en les possibilitats de l'altre..

Per acabar, una simpàtica reflexió. Es tracta d'una agosarada interpretació a partir d'un tòpic de l'edat mitjana: els cavallers. El Llibre de Cavalleria, podria ser l'avançament d'un manual sobre allò que ha de ser el modern psicòleg i la resta de professions d'ajuda? En un món injustament ple de diferències, els cavallers havien d'acomplir una funció social de suport als febles i conciliació social. Les qualitats del cavaller, el procés de la seva formació, i els principis ètics que l'han de guiar, tal com són explicats per Llull, ... no podrien pas servir de moll de l'os d'aquells quixots del segle XXI?

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BADIA I MARGARIT, A. (1998). L'Expressió formal en Ramon Llull: unitat de llengua i diversitat de llenguatges, *Ars Brevis, Número extraordinari*, 9-32.
- BATLLORI, M. (1994) (2ª edició). *Ramon Llull en el món del seu temps*. Barcelona: Ramon Dalmau.
- BOTELLA, L. y FIGUERAS, S. (1995). "Cien años de psicoterapia: ¿el porvenir de una ilusión o un porvenir ilusorio?", *Revista de Psicoterapia*, 6, 24, 13-28.
- BUBER, M. (1994). *Jo i Tu*. Barcelona: Claret.
- BUBER, M. (1949) *¿Qué es el hombre?*, México: F.C.E
- COLOMER, E. (1994). *L'actualitat de R. Llull*. Lliçó inaugural curs 94-95, URL.
- DÍAZ, C. (1998). *Educar en la autenticidad afectiva*, Nous, Boletín de Logoterapia y Análisis Existencial, 2, 91-122.
- FRANKL, V. (1966). *Psicoanálisis y existencialismo*, México: F.C.E.

- GARRETA, F. (1998). Llibre Evast e Blanquerna. Seminari. *Ars Brevis, Número extraordinari*, 129-137.
- GERGEN, K.J. (1991). *The satured self*. New York: Basic Books.
- GERGEN, K.J. (1996). *Realidades y relaciones. Aproximaciones a la construcción social*. Barcelona: Paidós.
- IBÁÑEZ, T. (1992). "¿Cómo se puede no ser constructivista hoy en día?", *Revista de Psicoterapia*, 3, 12, 17-27.
- JAMESON, F. (1991). *Teoría de la Postmodernidad*. Madrid: Trotta.
- LÉVINAS, E. (1982). *Ètica i infinit*. Barcelona: Barcelonès d'Edicions.
- LLULL, R. (1984). *Antologia filosòfica*. Barcelona: Laia.
- MARIN, X. (1998). *Llibre d'Amic e Amat. Seminari. Ars Brevis, Número extraordinari*, 153-162.
- RICOEUR, P. (1985). "Du text à l'action". *Essais d'herméneutique II*, Paris: Seuil.
- RUBIO, J.E. (1997). *Les bases del pensament de Ramon Llull: els orígens de l'art lul·liana*. València: Institut Universitari de Filologia Valenciana.
- RUIZ, J.M. (1998). El joc de Ramon Llull i la significació de l'art general. *Ars Brevis, Número extraordinari*, 55-66.
- TOURAINÉ, A. (1993). *Crítica de la modernidad*. Madrid: Ensayo.
- VIDAL, J. (1998). *El context de Ramon Llull: Topica et Typica*, *Ars Brevis, Número extraordinari*, 33-54.